

N:o 64.

Af herr **D. Holmgren**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af jury och fri bevispröfning i straffprocessen.

Att vår domstolsorganisation och vår rättsskipning, särskildt i fråga om brottmål, är föråldrad och i många afseenden otillfredsställande, torde få anses såväl af jurister som lekmän allmänt erkändt. Och att en reform af vår kriminella processrätt måste i sig innefatta ett utvidgande af det till nästan fullständig betydelselöshet nedsjunkna, i våra underrätter ingående folkvalda elementets inflytande, medgifves också, om ej lika obetingadt.

Ett fullständigt afhjälpande af de förefintligen bristerna skulle utom en omorganisation af domstolsinrättningen äfven innefatta en omgestaltning af åklagare- och sakförareväsendet samt en omredigering af strafflagen, men framför allt ett införande i vår rätt af den fria bevispröfningens grundsats, hvilken lagskiparen redan nu i vissa fall ser sig tvungen att i strid mot gällande lag åtminstone i viss mån tillämpa, ehuru sådant naturligtvis långt ifrån kanske i den utsträckning, som i rättens intresse verkligen kräfdes.

Lekmanneelementets upptagande såsom en själfständig faktor inom rättsskipningen samt införandet af den fria bevispröfningen äro hörnstenarne i den rättsreform, som förr eller senare måste genomföras i vårt på detta område så betänkligt tillbakablifna land. De öfriga momenten i denna reform, huru viktiga de än hvar för sig äro, komma dock i andra rummet.

Redan det förslag till kriminallag, som lagkommittén 1832 framlade, inrymde åt nämnden en särskild befogenhet i brottmål, i det att i stället för den kollektiva rösträtt, som tillkommit och ännu tillkommer nämnden, hvarje dess medlem skulle enligt förslaget erhålla individuell rösträtt i fråga om den tilltalades friande eller fällande; skuldfrågans afgörande lades sålunda i nämndens hand; nämnden skulle erhålla den befogenhet, som i den moderna brottmålsprocessen tillkommer juryn, dock med den viktiga inskränkning, som låg däri, att domen i dess helhet kunde i högre rätt öfverklagas. Detta jämte bibehållandet af det blandadt muntliga och skriftliga förhandlingssättet i stället för det enbart muntliga samt saknaden af alla anordningar för processens koncentration skulle emellertid, ifall förslaget hade blifvit lag, gjort detsammas tillämpning, om ej omöjlig, så åtminstone föga gagnelig. Jurysystemet, det vill säga det verkliga jury-systemet, ej den karrikatur däraf, som bjudes i vår tryckfrihetslag med dess delvis af rätten valda jury, kräver ju med nödvändighet, att förhandlingarne — fränsedt den förberedande rannsakingen — äro rent muntliga och fortgå utan eller med mycket korta afbrott, till dess saken är utagerad, när juryns utslag skall grunda sig på hvad dess medlemmar under förhandlingarne med egna öron hört och med egna ögon sett och icke på en i skriftliga protokoll affattad framställning, som enligt sakens natur aldrig kan fullt och troget återgifva hvad som inför rätten försiggått. Det ligger också i sakens natur, att den under sådana förhållanden af en i sitt dömande från det legala bevissystemets fjättrar fullkomligt frigjord kår afgjorda frågan om den tilltalades skuld i vanliga fall måste, *där intet fel mot rättsreglerna begåtts*, vara utan appell. Den fria bevispröfnings grundsats hade af lagkommittén obetingadt upptagits. Kommittén yttrar nämligen, att »intet visst bevismedel eller bestämdt mått af bevis må betaga domaren friheten att med hänsyn till alla i målet förekomna omständigheter pröfva, om bevisningen är fullt öfvertygande eller icke». Detta var för öfver sjuttio år sedan, men ännu i denna dag är den svenske domaren bunden af de bevisregler, som gifvas i 17 kapitlet rättegångsbalken af 1734 års lag!!!

I lagberedningens år 1849 framlagda förslag till ny rättegångsbalk framträder juryinstitutionen fullfjädrad, och beträffande rätteförhandlingens muntlighet yttras, att »blott genom att med egna sinnen uppfatta hvad under rannsakingen förekommer, kan man intränga i bevisningens sanning och rätta betydelse».

Efter den tiden hafva emellertid andra vindar blåst, och de, som

sedan haft till uppgift att utarbета förslag till vårt rättegångsväsendes reformerande, hafva väl gjort vissa ansatser i syfte att bereda principerna om muntlig rättsförhandling och fri bevispröfning ett partiellt inträde i vår rätt, men ställt sig bestämdt afvisande mot införandet af jurydomstolar såväl som mot allt utvidgande öfver hufvud taget af det folkvalda domstolselementets befogenhet.

Resultatet af det reformarbete på rättegångsväsendets område, som allt sedan de första årtiondena af förra seklet bedrifvits i vårt land, är, att vi i allt väsentligt stå, där vi stått, nästan ensamma i hela den civiliserade världen, där numera, med endast ett par undantag, jurysystemet med dess konsekvenser, den muntliga rättsförhandlingen och den fria bevispröfningen med mera, införts i alla land. Särskildt f. d. broderlandet Norges straffprocesslag af den 1 juli 1887, hvilken trädde i kraft den 1 januari 1890, erbjuder genom den konsekvens och fullständighet, hvarmed den i hela den kriminella rättsskipningen och organisationen af domstols-, åklagare- och sakkörareväsendet tillämpat den moderna rättens grundsatser, det bästa föredömet för oss.

Enligt denna lag afgöres i alla gröfre brottmål frågan om den anklagades skuld af folkvalde jurymän, som, obundna af alla bevisteorier, äga att döma »efter fri öfvertygelse på grund af en samvetsgrann pröfning af det föreliggande bevismaterialet», under det att straff-frågans afgörande tillhör de juridiskt bildade domarne; i mindre brottmål deltaga folkvalde »meddomsmän» med individuell rösträtt jämte domaren i både skuld- och straff-frågans afgörande. Lagens genomförande och tillämpning har trots den något ökade kostnaden för staten och de kraf den ställer på den enskilde medborgarens medverkan vid rättsskipningen framkallat den största tillfredsställelse till och med hos dem, som förut varit dess ifrigaste motståndare, och alla de mot juryinstitutionen anförda invändningar hafva af erfarenheten vederlagts. Särskildt erkännes detta vara fallet med den bland juristerna och de konservativa förut yttrade misstron till de folkvalde jurymännens kompetens att väl fylla sin uppgift; denna uppgift är också, bland annat genom den rättsundervisning, som domaren har att i hvarje fall gifva dem, icke svårare, än att enhvar med vanligt sundt förstånd går i land därmed.

Den fria bevispröfningens fördelar torde icke behöfva påvisas, då de väl äro i det närmaste oomtvistade. »Lekmannadomens» företrädere framför »juristdomen» beträffande en anklagads brottslighet är icke lika allmänt erkänt. Härom yttrar emellertid en af våra anseddaste rättslärde och

domare, justitierådet Afzelius, i Nordisk familjebok, att »densamma låter det sunda oförvillade omdömet säga sitt ord med vid rättens skipande, hvilket särskildt inom straffrätten är af vikt, då gränsen mellan det tillåtna och otillåtna ofta måste bestämmas med hänsyn till hvad lifvets vanliga förhållanden fordra».

Att särskildt t. ex. nödvärns- och oaktsamhetsfall måste erhålla ett fördomsfriare och rättvisare bedömande af lekmannen än af den af juridisk formalism och hänsyn till en icke alltid lofvärd rättspraxis behärskade juristen, har med rätta ofta påpekats.

Med afseende på den anklagades behandling och domarens uppfattning af sin ställning till honom, skulle inrättandet af jurydomstolar medföra en lycklig förändring, fränsedt hvad de med juryinstitutionen sammanhängande förändringar i rättsväsendet i öfrigt måste föra med sig.

Då det ända till sista tiden sett ut, som om något hopp ej kunde hysas om att snart få motse ett på regeringens initiativ tillkommet förslag till reform af vårt rättegångsväsende i här antydd riktning, men en sådan reform väl kan sägas utgöra ett af de viktigaste samhällsbehof, som för närvarande vänta på att blifva tillgodosedda, har jag ansett, att Riksdagen borde genom ett uttalande i saken söka förmå dem, det vederbör, att ägna densamma nödig uppmärksamhet, så att ej nya sjuttiofem år må hinna förrinna, innan vi komma till den ståndpunkt i ifrågavarande afseende, där nu nästan alla civiliserade nationer befinna sig.

Jag vågar därför hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t ville utan dröjsmål gå i författning om utarbetande och framläggande för Riksdagen af ett förslag till straffprocesslag, byggdt på jury-systemets och den fria bevispröfningens principer.

Stockholm den 25 januari 1906.

David Holmgren.